

راهکارهای حقوقی مقابله با سوء استفاده

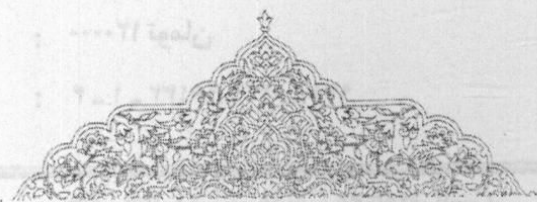
از منقذ روابط خانوادگی

ایوب رنجبری

(استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

الناز محمدی اغبلاغی

سرشناسه	: رنجبری، ایوب
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: راهکارهای حقوقی مقابله با سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی / ایوب رنجبری، الناز محمدی اغبلاغی
مشخصات نشر	: قم، مشعل هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۴ ص
شابک	: ۲۵۰۰۰۰ ریال / ۴-۱-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۲۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: سوء استفاده از حق - ایران
موضوع	: زناشویی - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	: حقوق خانواده - ایران
شناسه افزودن	: محمدی اغبلاغی، الناز
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ز ۲ / ۹ / ۸۴۵ KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۴۶۲۱

ت. سنامه کتاب

نام کتاب: راهکارهای حقوقی مقابله با سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی

مؤلف	: دکتر ایوب رنجبری (استاد) و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ماکو) - الناز محمدی اغبلاغی
ناشر	: مشعل هدایت
صفحه آرا	: فاطمه رابط (خدمات کامپیوتری ماندگار)
نوبت چاپ	: دوم ۱۴۰۳
چاپ	: مبین قم
شمارگان	: ۱۰۰
قیمت	: ۱۲۰۰۰۰ تومان
شابک	: ۴-۱-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸

اختصارات

ق.م..... قانون مدنی

ق.م.م..... قانون مسؤوليت مدنی

ش..... شماره

صص..... صفحات

www.ketab.ir

چکیده

گاهی صاحبان حق، به دلیل اختیار و امتیازی که دارند در موقعیتی قرار می‌گیرند که ممکن است آن را به زیان دیگران به کار ببندند. در روابط خانوادگی نیز، احتمال سوء استفاده از حق دور از انتظار نیست؛ نظیر سوء استفاده از حق طلاق. قانون اساسی و قانون مدنی، مسأله نفی سوء استفاده از حق را به صراحت و روشنی پیش بینی کرده‌اند بدیهی است مطابق قوانین مزبور، سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی ممنوع می‌باشد. به طور کلی، سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی تقصیر در اجرای حق محسوب شده و موجب مسئولیت مدنی است. بنابراین با استفاده از نظریه سوء استفاده از حق، قلمرو اجرای حقوق خانوادگی محدود می‌گردد. حکم به جبران خسارت ناشی از سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی بر اساس قواعد عمومی مسئولیت مدنی، محدودیت صلاحیت اعمال حق و بطلان اعمال حقوقی انجام شده با سوء استفاده از حق می‌تواند به عنوان راهکارهای حقوقی مناسب جهت جلوگیری از سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی و پر کردن خلأ در قانونی کاربرد داشته باشد. این موضوعات در این کار تحقیقی به صورت تفصیلی مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت.

واژگان کلیدی: سوء استفاده از حق، روابط خانوادگی، راهکار حقوقی، تقصیر،

مسئولیت مدنی، خسارت

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۹
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۱۵
۱-۱- مفهوم خانواده.....	۱۷
۲-۱- مفهوم حق.....	۲۱
۳-۱- انواع حق.....	۲۲
۱-۳-۱- حق عینی.....	۲۲
۲-۳-۱- حق دینی.....	۲۴
۴-۱- سوء استفاده از حق.....	۲۵
۵-۱- سوء استفاده از حق به عنوان تقصیر در اجرای حق.....	۳۰
فصل دوم: تحمیل مسؤولیت مدنی و محدود نمودن اعمال حق.....	۳۷
۱-۲- سوء استفاده از حق در دوره نامزدی.....	۴۰
۱-۱-۲- نامزدی.....	۴۰
۲-۱-۲- نامزدی در عرف.....	۴۴
۳-۱-۲- مسؤولیت مدنی ناشی از بر هم زدن نامزدی.....	۴۷
۲-۲- سوء استفاده از حق حبس.....	۵۵

- ۶۰..... ۲-۳- سوء استفاده از حق ریاست خانواده
- ۶۳..... ۲-۴- سوء استفاده از حق طلاق
- ۶۴..... ۲-۵- سوء استفاده از حق حضانت و ولایت
- ۶۶..... ۲-۶- قاعده کلی

فصل سوم: الزام به جبران خسارت ۶۹

- ۷۲..... ۳-۱- مبانی جبران خسارت ناشی از سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی
- ۸۳..... ۳-۲- شرایط خسارت قابل مطالبه در مورد سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی
- ۸۷..... ۳-۳- شیوه‌ی جبران خسارت ناشی از سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی
- ۱۰۱..... ۳-۴- توافق قبلی بر خسارت ناشی از سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی

نتیجه‌گیری و پیشنهادات ۱۱۱

فهرست منابع و مآخذ ۱۱۳

- ۱۱۵..... یکم- منابع فارسی
- ۱۱۵..... الف- کتب
- ۱۱۹..... ب- مقالات
- ۱۲۰..... دوم- منابع عربی
- ۱۲۰..... سوم- منابع انگلیسی

مقدمه:

حق عبارت از سلطه و اختیاری است که هر شخص در جامعه و در برابر دیگران دارد. این امتیاز می‌تواند نسبت به شخص دیگر، مال یا هر دو برقرار باشد. قصد قانون‌گذار از دادن حق به اشخاص، تأمین نظم و برقراری عدالت است. اما صاحبان حق، به دلیل اختار و امتیازی که دارند در موقعیتی قرار می‌گیرند که ممکن است آن را به زیان دیگران به کار ببندند. در روابط خانوادگی نیز، احتمال سوء استفاده از حق دور از انتظار است، که در این خصوص می‌توان از مواردی نظیر سوء استفاده از حق ریاست خانواده، سوء استفاده از حق حضانت اولاد، سوء استفاده از حق برهم زدن نامزدی، سوء استفاده از حق طلاق و سوء استفاده از حق حبس نام برد.

پیش از سده اخیر بسیاری از نویسندگان اروپایی می‌پنداشتند که حق داشتن با تقصیر جمع نمی‌شود؛ به این معنی که اگر کسی حق خود را اعمال کند، هر چند که در راه اجرای آن به دیگری خسارت بزند، خطا کار و مسئول به حساب نمی‌آید. ولی از آغاز قرن بیستم، که گزافه‌های فردگرایان تا اندازه‌ای تعدیل شد، در باره‌ی مفهوم حق نیز رفته رفته، نظرها تغییر کرد: نویسندگان پذیرفتند که مفاد هر حق کم و بیش به مبانی اجتماعی آن محدود می‌شود. هیچ حقی، به گونه‌ای

که پیشینیان می‌پنداشتند، مطلق نیست و صاحب آن نمی‌تواند وجود حق را وسیله‌ی ضرر زدن به دیگری قرار دهد یا آن را به شیوه‌ای به کار برد که در دید عرف ناهنجار به نظر آید. به بیان دیگر اجرای نادرست و نیرنگ آمیز حق یا «سوء استفاده از حق» ممنوع است. به عبارت دیگر، ملت‌های قدیم حتی ملل متمدن اروپایی، متأثر از افکار فرد گرایان اصولاً حق را مطلق می‌پنداشتند و معتقد بودند وقتی کسی در محدوده‌ی حق خود اقدام می‌کند قابل مؤاخذه نیست حتی اگر تجاوز از حق را برپا گیرد نمی‌توان او را مسئول دانست و اساساً حق را قابل سوء استفاده نمی‌دانستند. بی‌شک به مرور پذیرفتند که حق مطلق نیست و قابلیت سوء استفاده را دارد.

حال پس از شناخت اجمالاً حق و آشنایی با نظریه‌ی سوء استفاده از حق باید معیاری را به دست داد که شناسایی سوء استفاده از حق با آن میسر گردد. به تعبیر دیگر، برای تحقق سوء استفاده از حق باید قصد و نیت سوء دارنده و اعمال کننده حق ضروری است یا ایراد خسارت به شخص دیگر را باید ضابطه تلقی نمود؟ آیا رفتار اعمال کننده‌ی حق را باید با رفتار انسان عاقل و محتاط مورد ارزیابی قرار داد یا باید اهداف اجتماعی حق را ملاک دانست؟ یعنی اگر با اعمال حق، غایت آن تأمین نشود، باید آن را سوء استفاده تلقی نمود؟ پاسخ علمای حقوق چیست؟ حقوق چه معیار و مبنایی را برای شناسایی سوء استفاده از حق ارائه می‌دهد؟ جواب به این سؤالات نیاز به تحقیق مفصل دارد که در این پایان‌نامه درصدد پاسخ به آن‌ها خواهیم بود. البته باید توجه داشت که در این زمینه تشتت آرا وجود دارد، به گونه‌ای که برخی معیار را در اجرای حق رفتار

متعارف و معقول دانسته‌اند، گروهی به سوء نیت صاحب حق در اجرای حق تمسک بسته‌اند، گروهی به اهداف و غایت اجتماعی حق نظر دارد.

در روابط خانوادگی نیز، بین افراد خانواده از جمله زوجین گاه مواردی پیش می‌آید که از رفتار یا گفتار یکی از طرفین ضرری ناروا به طرف دیگر وارد می‌شود. سؤالی که مطرح می‌گردد آن است که آیا امکان جبران چنین خسارتی وجود دارد؟ موارد تحقق این خسارات در روابط خانوادگی کدام است؟ به نظر می‌رسد از جمله ضمانت‌اجراهای مؤثر در این زمینه می‌توان به مسئولیت مدنی، ابطال عمل حقوقی ناشی از سوء استفاده از حق، محدودیت صلاحیت اعمال حق و تعزیر اشاره کرد. به هر حال این امکان وجود دارد که در روابط خانوادگی به صور مختلف از حق سوء استفاده شود. بنابراین، خانواده مانند دیگر گستره‌های حقوقی نیازمند به ضمانت‌های اجرایی است؛ ضمانت‌هایی که با قواعد حقوق خانواده همراه است و به صورت‌های گوناگون جلوه می‌کند.

علی‌رغم اهمیت بالای موضوع، متأسفانه تحت‌مستقلاً در این خصوص صورت نگرفته است و ابهامات زیادی در این رابطه وجود دارد، به گونه‌ای که به روشنی معلوم نیست که راهکار حقوقی مقابله با سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی چیست؟ بدین ترتیب، منظور اصلی این تحقیق عبارت از «بررسی و تبیین راهکارهای حقوقی مقابله با سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی» است. همچنین سوء استفاده از حق در روابط خانوادگی به عنوان متغیر مستقل مطرح و راهکار حقوقی مقابله با آن به عنوان متغیرهای وابسته مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.